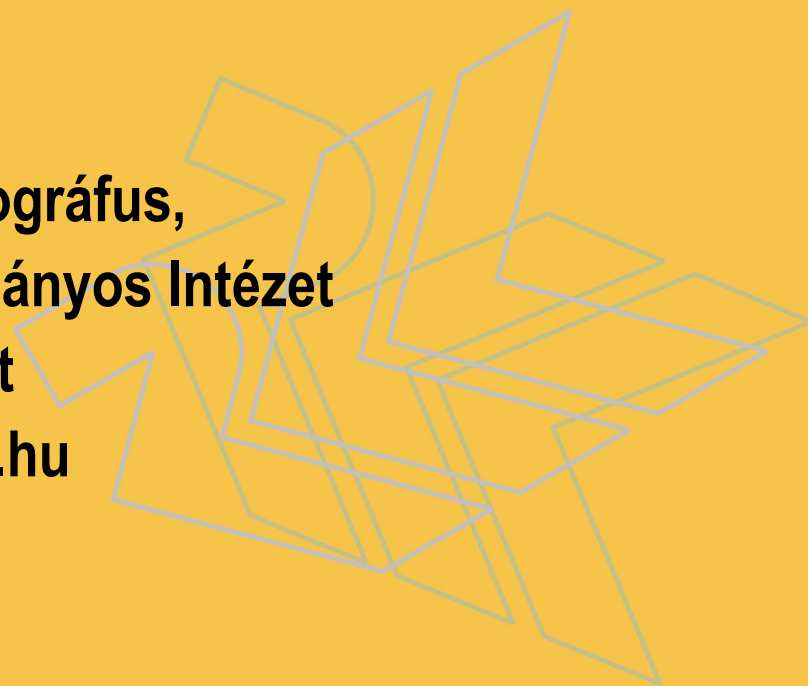

A vidéktudományokról és a magyar vidékekről

**Csatári Bálint geográfus,
MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet
Kecskemét
csatbal@rkk.hu**

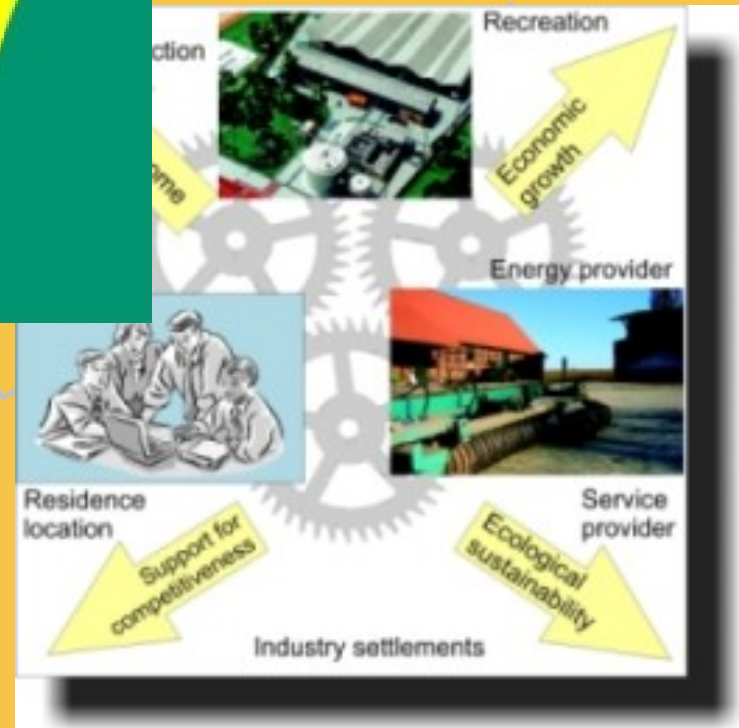

A „10 perc” gondolatmenete

- **A „rural studies” születése**
- **A vidéki átalakulás jellemzői Európában és Magyarországon**
- **Tények a térképeken**
- **A vidéktudományok és a vidékfejlesztés szemlélete**
- **Javaslatok... a kerekasztal-vitára bocsátva**

Mit értsünk vidék tudományok alatt?

A folyóirata... 1985 óta

- **Editor:**
Paul J. Cloke
See [editorial board](#) for all editors information

Description

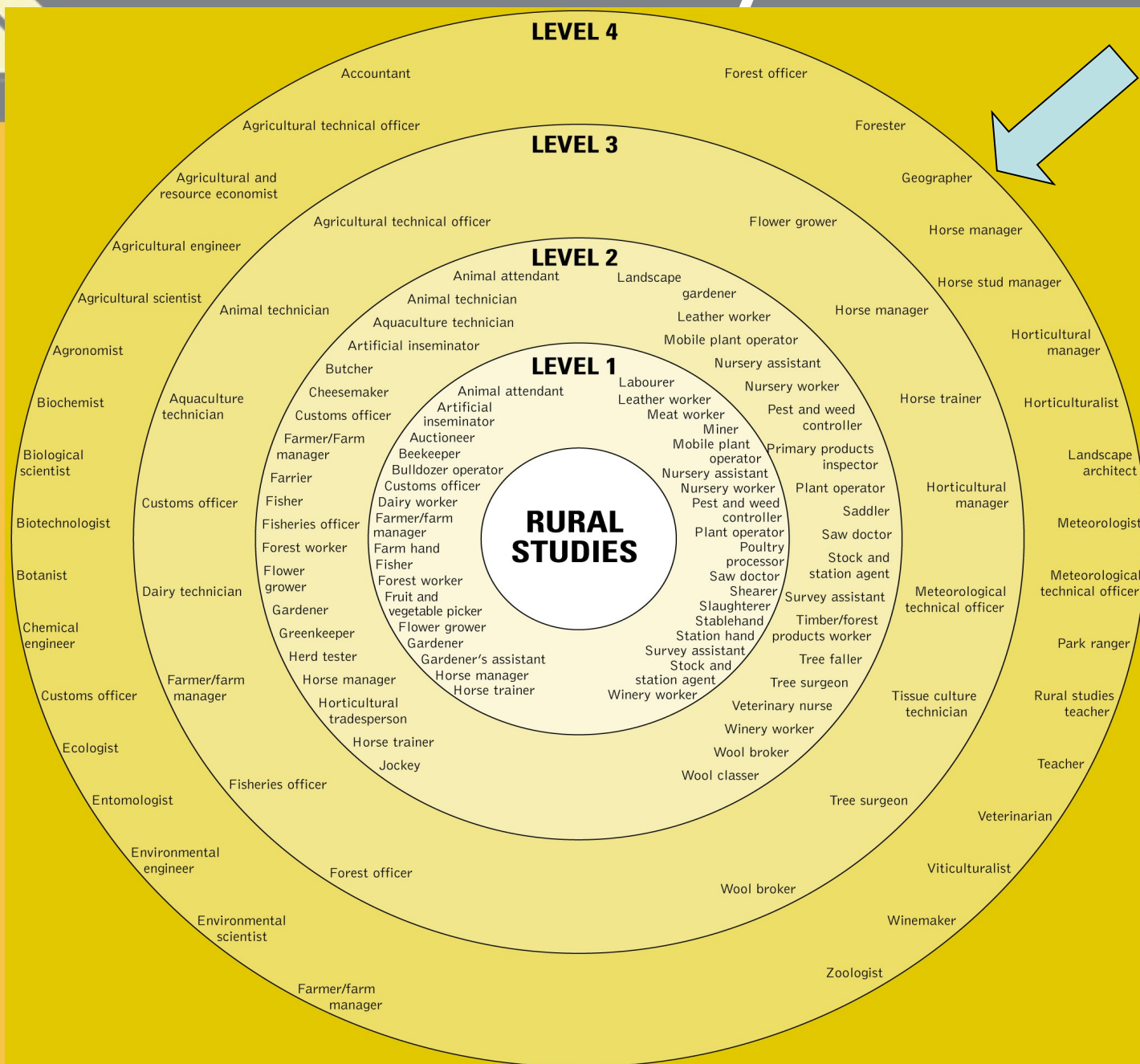
The *Journal of Rural Studies* publishes research articles relating to such rural issues as society, demography, housing, employment, transport, services, land-use, recreation, agriculture and conservation. The focus is on those areas encompassing extensive land-use, with small-scale and diffuse settlement patterns and communities linked into the surrounding landscape and milieu. Particular emphasis will be given to aspects of planning policy and management.

The journal is international and interdisciplinary in scope and content.

- **Chris Gibson:**
- **Counter-geographies: The campaign against rationalisation of agricultural research stations in New South Wales, Australia**
- Closing Grafton research station means a direct loss of 42 jobs in the town which, based on accepted Government economic multipliers, would lead to a further loss of 192 jobs—a total of 232 jobs gone. This downgrade has been calculated at \$4.1 million in income tax losses and a likely increase of \$2.7 million in Centrelink payments—a cost to government, and the people, of about \$6.8 million a year... The 232 jobs lost would mean about 532 children leaving local schools, then fewer teachers, a downgrading of medical and hospital services, fewer police on the streets, reduced transport services, and so it goes on. (Harvey, D, Grafton City Chamber of Commerce and Industry 2004)

A vidéktudományok rendszere

Első kérdés/kérés: Gondoljuk át együtt a honi vidéktudományok összefogását!

A vidéki tér szemléleti megközelítése

(Faragó L. nyomán)

Kistérség, táj, vidéki körzet

- Kohézió és lokálitás
- Autonómia és valós közösség
- Érzék és érzelem
- Helyi tradíciók és kulturális meghatározottság

Konklúzió:

A hely és a fej fontossága!

(Nemes Nagy József)

Régió, ország

- Verseny és regionalitás
- Centralizáció és formalizált struktúrák
- Érdekek és számítás
- Transzkulturális és plurális hatások

Konklúzió:

A tér és a tudás fontossága!

(Csatári Bálint)

A vidéki tér jellemző folyamatai 1.

Európában 1970 – 2000

- A mezőgazdasági termelés támogatott biztonsága
- A vidék infrastrukturális felzárkóztatása – az elérhetőség érdemi javulása
- A jólét növekedése „nyomán” a vidéki környezet általános felértékelődése
- Új vidéki funkciók megjelenése – második otthonok, vidék-turizmus
- A szuburbanizációs folyamatok térbeli kiterjedése
- A rurális terek lokális közösségfejlesztése (LEADER és +)

Eredmény: sokoldalú, integrált, komplex szemléletű fenntartható vidékfejlesztés

A vidéki tér jellemző folyamatai 2.

Hazánkban 1970 – 2000

- A nagyüzemi mezőgazdasági termelés támogatott („KGST”) biztonsága, majd teljes szétesése, átalakulása
- A vidék lassú infrastrukturális felzárkózása, az elérhetőség minimális javulásával
- A rendszerváltozás nyomán a város – falu kapcsolatok „szétesése”
- A vidék leértékelődésének tünetei (munkanélküliség, előregedés, elvándorlás, perspektíva-vesztés)
- Új vidéki funkciók mérsékelt arányú megjelenése
- A szuburbanizációs folyamatok tervezetlen és szervezetlen térbeli kiterjedése

Eredmény: azt sem tudjuk hol fogjunk hozzá a komplex szemléletű fenntartható vidékfejlesztéshez ...

Hatvan év (1948-2008)

Az 1948. augusztus 20-i kecskeméti nagygyűlésen Rákosi portréja mellett eltörpül Szent István és Dózsa György

A társadalmi törés

Felső sor balról: Hegedűs Sára
ifj. Hegedűs Sándor (1929.–)
Alsó sor balról: édesanyám Tu
(1902–2000., anyja neve Karas

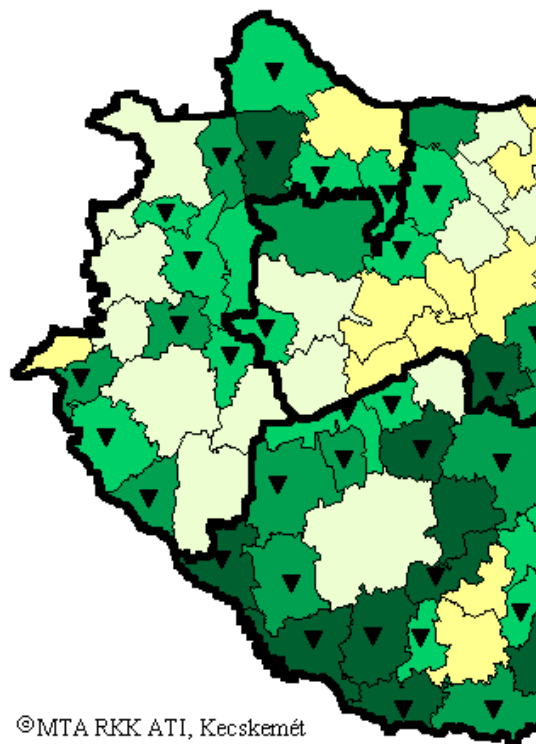
- Örül Zsíros szomszéd, hogy nemsokára csépelhet?
- Nem öröm az már nekem. Az volt az igazi, amikor a béreseimet csépelhettem!

Az agráraktivitás drámai változása

	1970	1980	1990	2000
település	mgaktiv	mgaktiv	mgaktiv	mgaktiv
Ágasegyháza	898	641	429	117
Ballószög	599	338	217	91
Bugac	2091	1239	843	563
Bugacpusztaháza	-	-	115	70
Helvécia	1411	1003	675	183
Hetényegyháza	728	482	-	-
Kecskemét	6209	4753	5277	1220
Lakitelek	1324	1020	856	130
Nyárlőrinc	829	738	589	124
Szentkirály	950	654	577	182
Városföld	675	657	557	172
Összesen	15714	11525	10135	2852

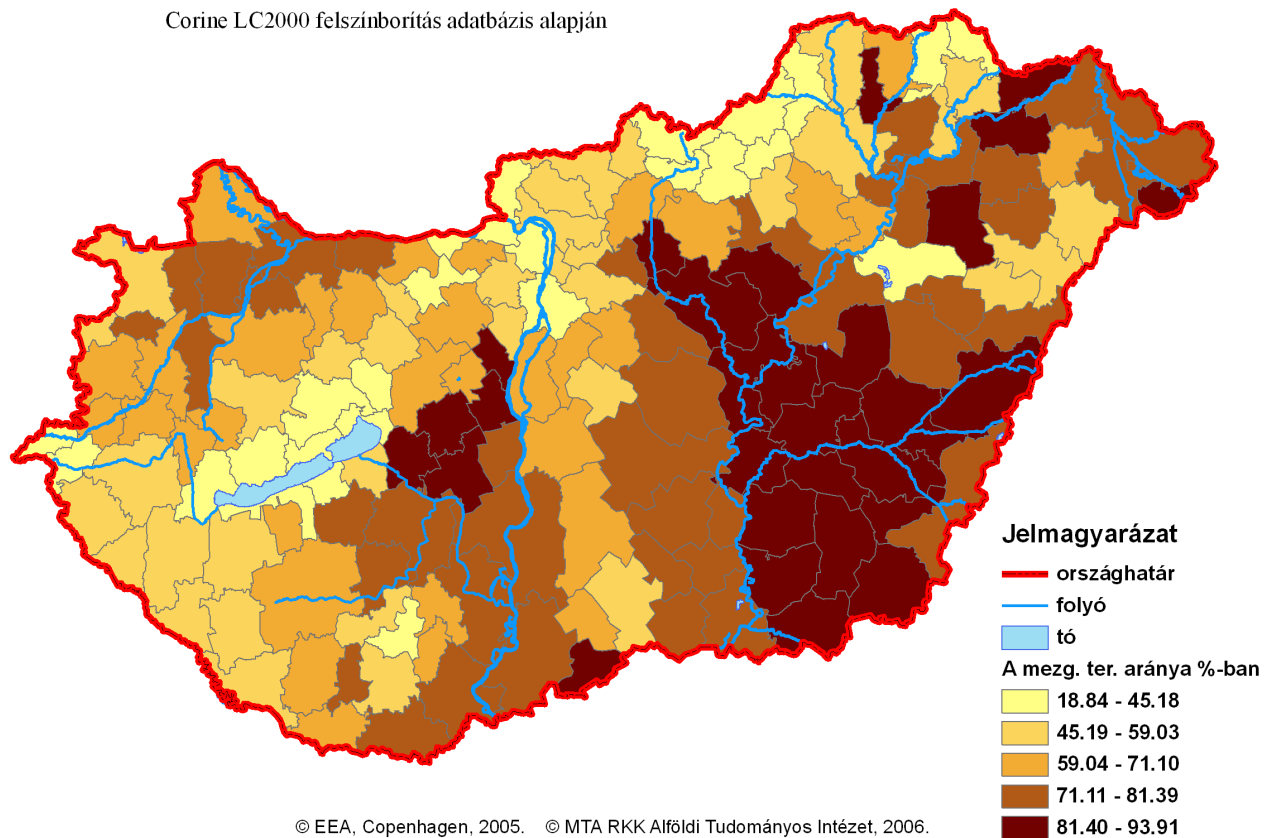
Második kérdés: Milyen valódi szerepet játszhat a vidék jövőjében a mezőgazdaság?

Mezőgazdasági foglalkoztatottak

A mezőgazdasági területek aránya a kistérségekben

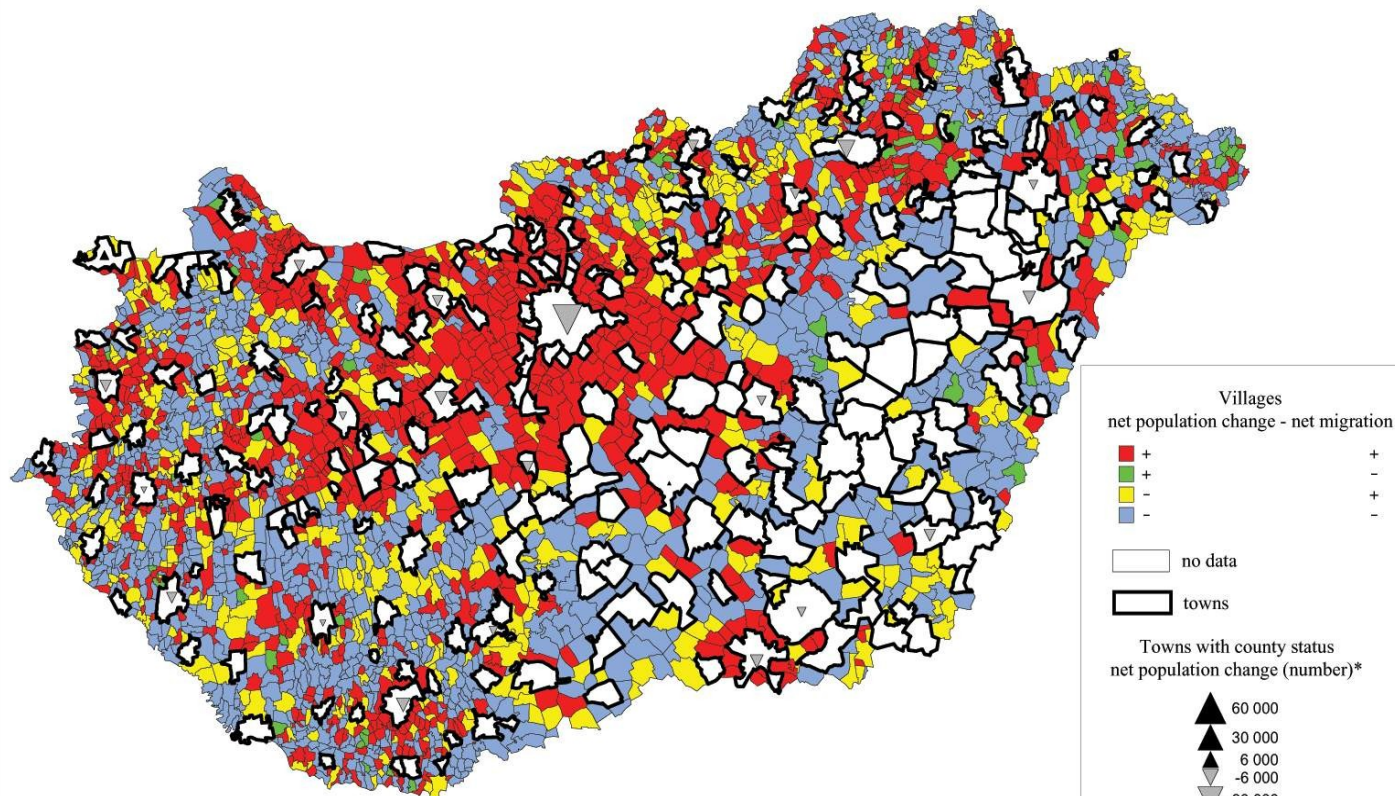
Corine LC2000 felszínborítás adatbázis alapján

A vidék „elfoglalása” (Timár J. nyomán)

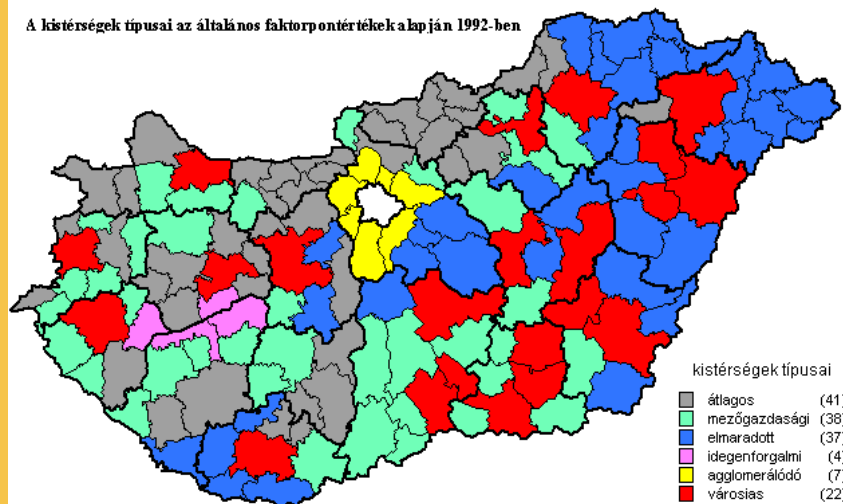
Figure 1. Types of population change by settlement (2001-2003)

Source: T-STAR, 2000-2003
* 31th Dec. 2000-31th Dec. 2003
© 2005 Centre for Regional Studies

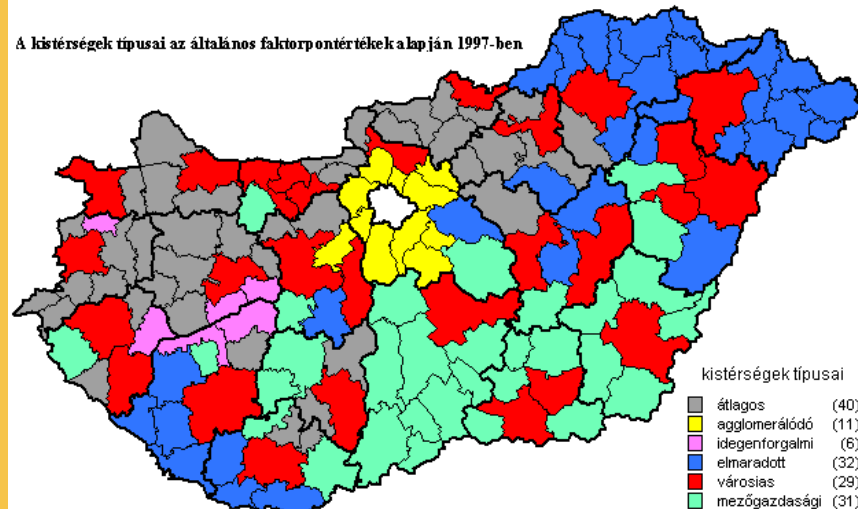
A kistérségek változó clusterjei

A kistérségek típusai az általános faktorpontértékek alapján 1992-ben

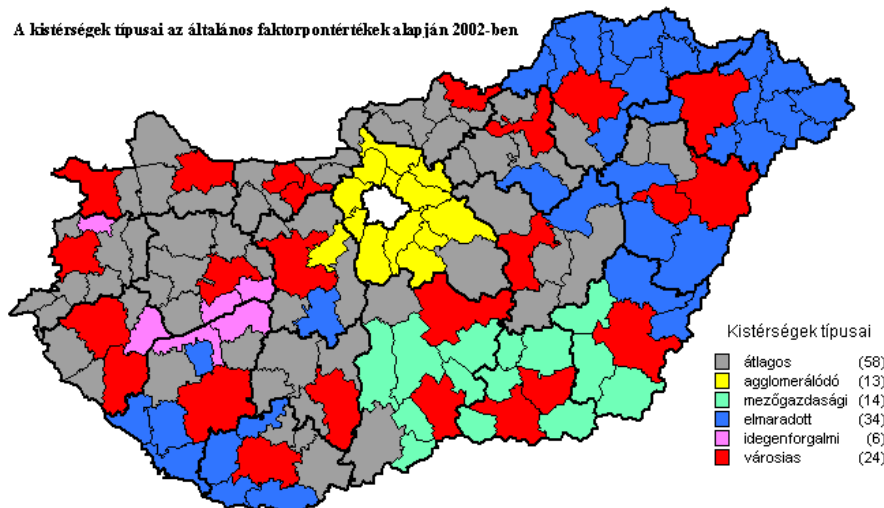
©MTA RKK ATI, Kecskemét

A kistérségek típusai az általános faktorpontértékek alapján 1997-ben

©MTA RKK ATI, Kecskemét

A kistérségek típusai az általános faktorpontértékek alapján 2002-ben

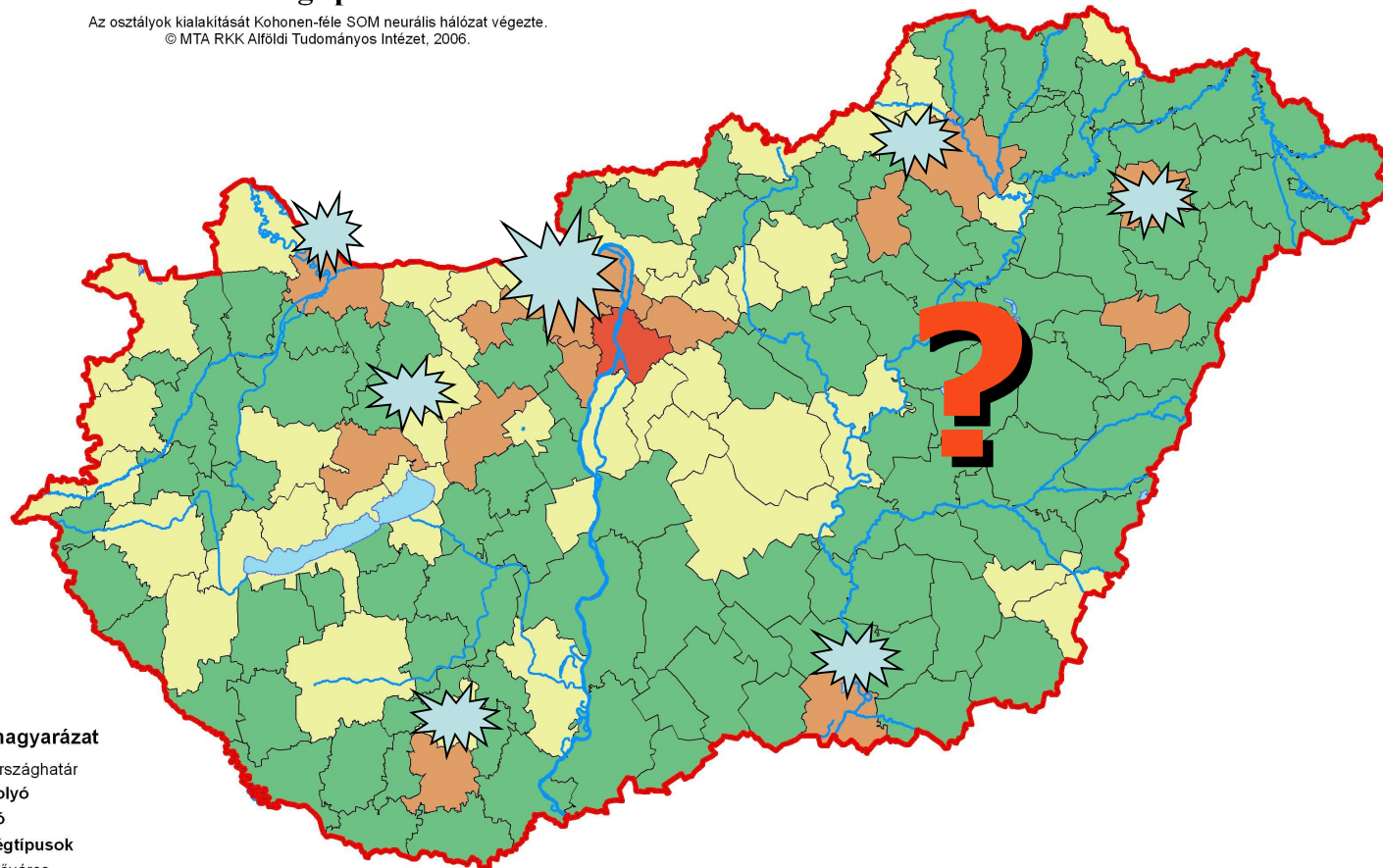
©MTA RKK ATI, Kecskemét

Új, a neurális hálók módszerével meghatározott térségtípusaink

Harmadik kérdés: Milyen szerepe lesz a vidékienk jövőjében a városoknak?

Térségtípusok

Az osztályok kialakítását Kohonen-féle SOM neurális hálózat végezte.
© MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet, 2006.

Jelmagyarázat

- országhatár
- folyó
- tó

Térségtípusok

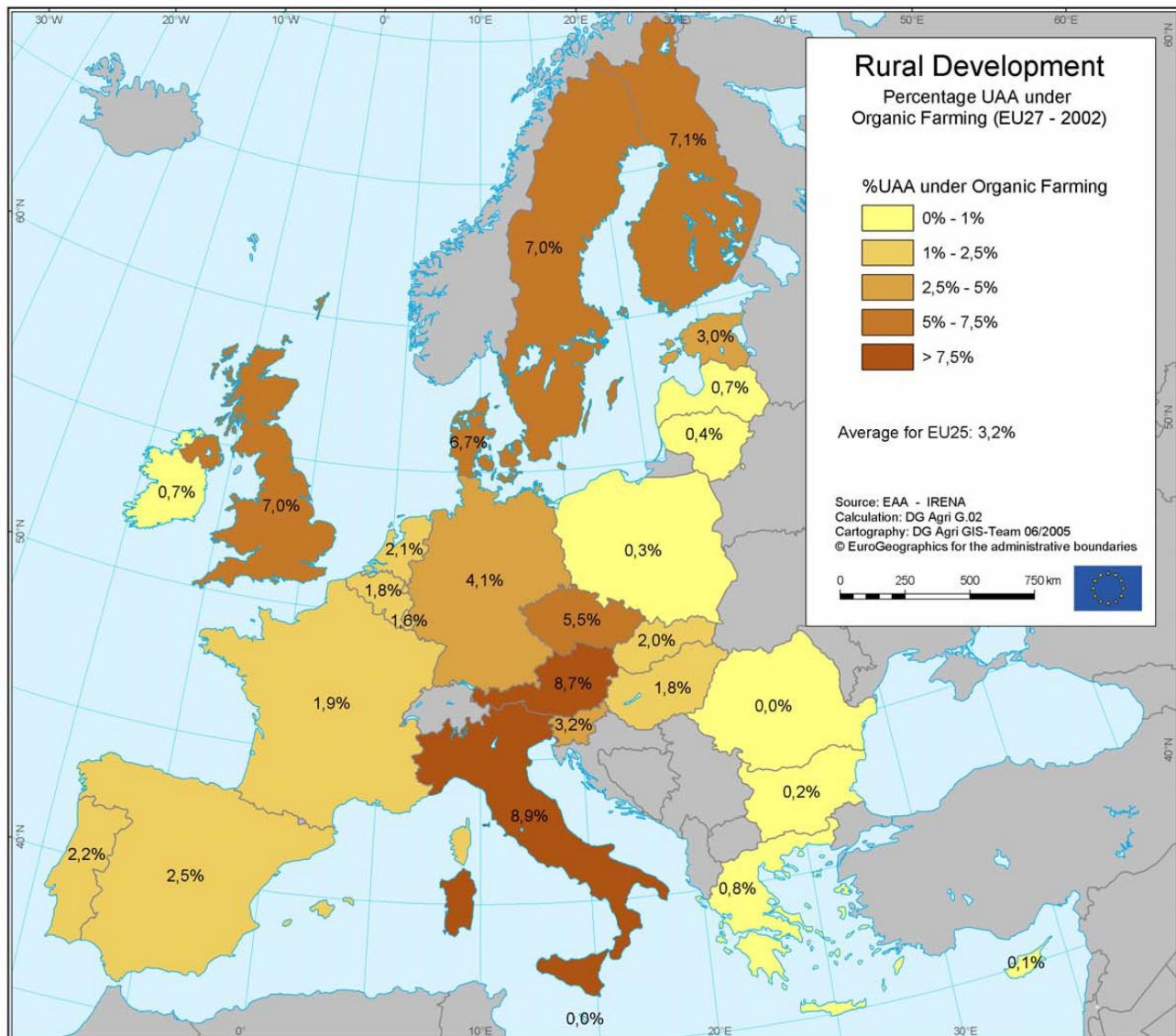
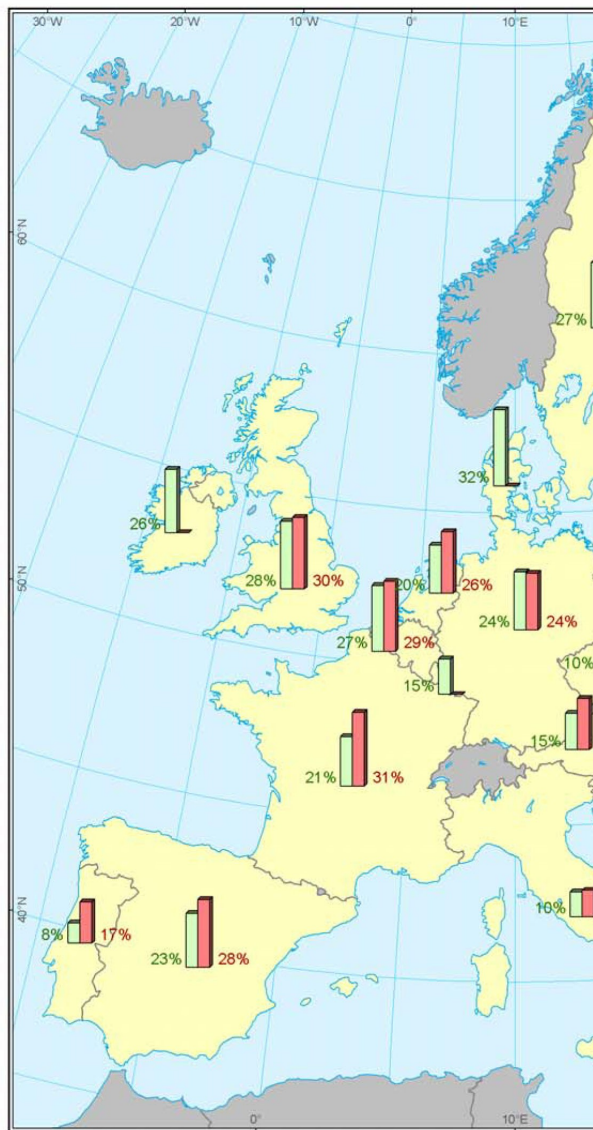
- Főváros
- Városi térségek, magas népsűrűséggel (306 fő/km²), jó gazdasági mutatókkal és nagy arányú mesterséges felszínborítással
- Átmeneti térségek, 121 fő/km² népsűrűséggel, jelentős szolgáltatási szektorral, kedvező gazdasági mutatókkal, átlagos mértékű környezetátalakítással, jelentős arányú erdőterületekkel
- Vidéki térségek, 58 fő/km² népsűrűséggel, rossz gazdasági mutatókkal, magas munkanélküliséggel, jelentős mezőgazdasági népességgel és földhasználattal,

Összefoglalva A (posztszocialista) vidéki változások

- Igen **differentiáltak**
- **Tervezetlenek, szabályozatlanok**
- A vidék **társadalmi presztízse alacsony**
- A vidéki környezet felértékelődése **megkésett**
- A mezőgazdaság szerepe átalakult, **gyengült és ellentmondásos**
- A szociális és etnikai (roma) **feszültségek jelentősek**
- A város–vidék kapcsolatok **gyengék**
- Még „nincs” integrált, komplex, alulról építkező vidékfejlesztés

Az új európai vidék két új és fontos komponense

Rural Development
Percentage UAA under Organic Farming (EU27 - 2002)

%UAA under Organic Farming

- 0% - 1%
- 1% - 2,5%
- 2,5% - 5%
- 5% - 7,5%
- > 7,5%

Average for EU25: 3,2%

Source: EAA - IRENA
Calculation: DG Agri G.02
Cartography: DG Agri GIS-Team 06/2005
© EuroGeographics for the administrative boundaries

0 250 500 750 km

A vidékről való gondolkodás és lehetséges „helye” a politikában

- természet- és környezetvédelem
- vízkeretirányelvek
- agrárkörnyezetvédelem
- piacképes mezőgazdaság
- település(falu- és tanya)politika
- területfejlesztés és regionális politika
- szociálpolitika
- kultúr- és oktatáspolitikai
- turizmus

Az európai vidék fejlesztési stratégia vázlatja

Ötödik kérdés: Mikor lesznek valódi nemzeti vidékfejlesztési prioritásaink?

MTA Regionális Kutatások Központja

Internal consistency/other EU level strategies

Complementarity with other Community instruments

CSG

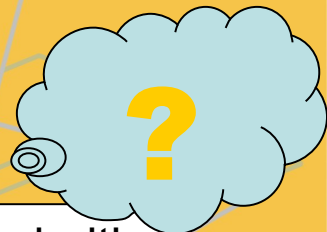

NSP

- EU priorities:
- Knowledge transfer/priority investment sectors
 - Biodiversity/water/climate change
 - Creation employment opportunities
 - Governance/endogenous development potential

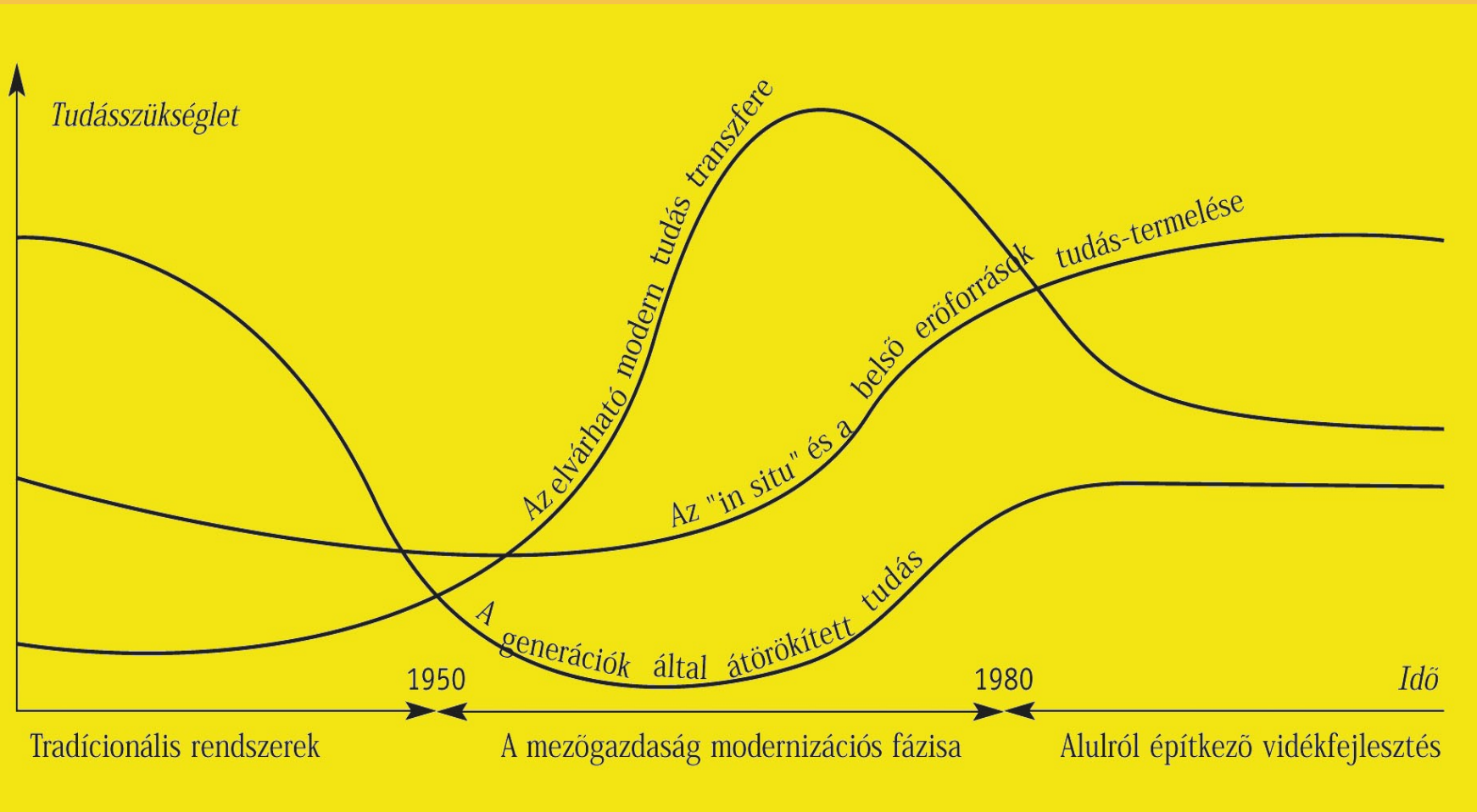
+

National priorities

A jövő vidékkutatói feladatai számosak! Hatodik kérdés: Ki fogja előállítani és folyamatosan gyarapítani a vidéktudományok szükséges tudását? A lokálisat, a regionálisat és a nemzetit?

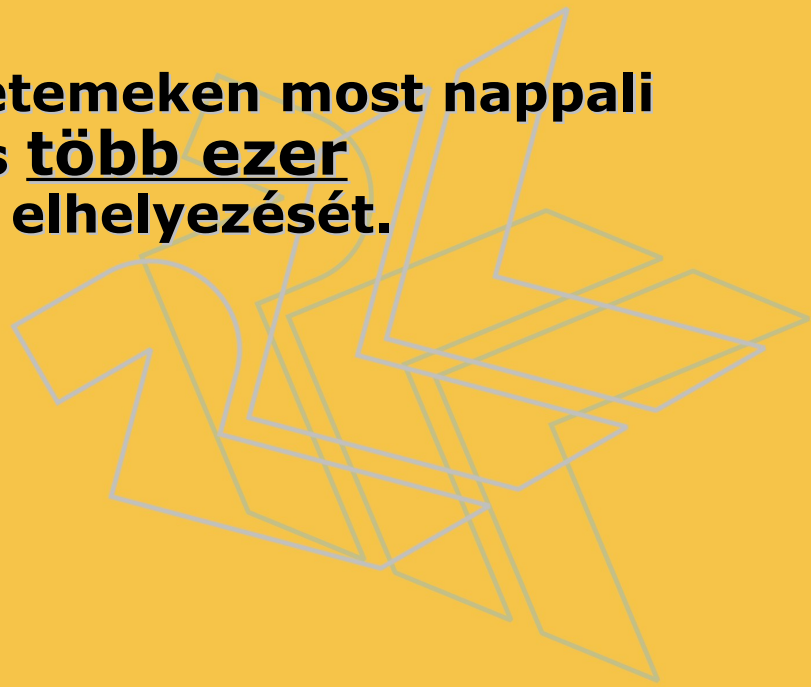

Végül a javaslatok:

Hozzuk létre az EMVA előírás szerint alakuló vidék hálózat mellett, illetve hozzá kapcsolódva, az MTA támogatásával, intézetünk gesztorsága mellett a Magyar Vidéktudományi Hálózatot.

Javasoljuk MTA bizottsági rendszerében egy interdiszciplináris Vidéktudományi Bizottság megalakítását.

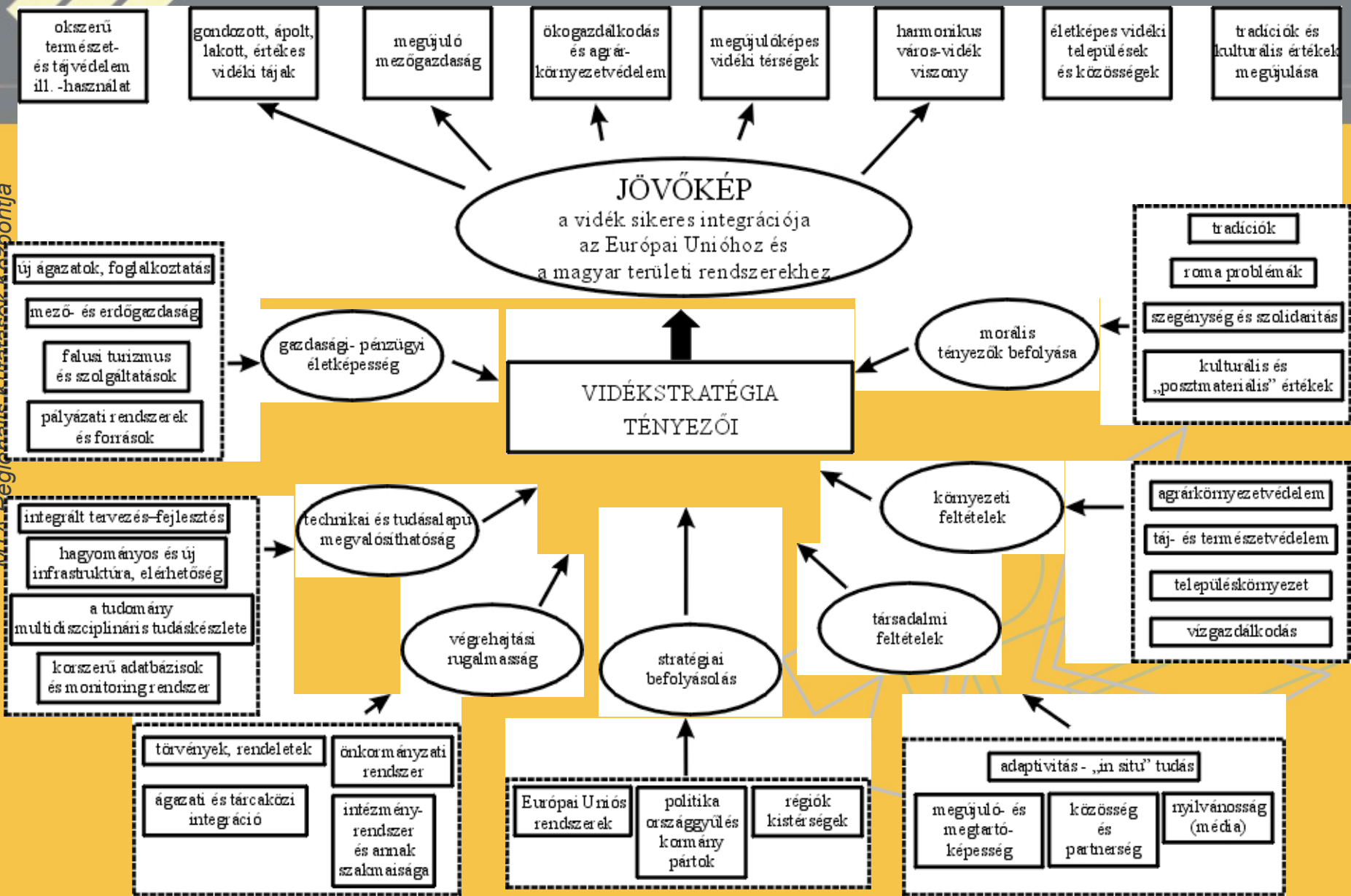
Segítsük a főiskolákon és az egyetemeken most nappali tagozatra járó, s jövőre végzős több ezer vidékfejlesztés szakos hallgató elhelyezését.

...a vidék kutatások folytatásához..

- 1. Az LFA területek pontos meghatározása**
- 2. A LEADER kiszélesítése**
- 3. Regionálisan „adekvát” vidékpolitikák kimunkálása**
- 4. A vidék-hálózat (!) és monitoring**
- 5. A kulturális vidékfejlesztés lényegének meghatározása**
- 6. A legjobb gyakorlatok feltárása**
- 7. A vidék népesség(eltartó) megtartó képességének becslése**
- 8. A vidéki tértípusok pontos és lehetséges fejlesztési tartalma**
- 9. Az etnikai vidékek új fejlesztési stratégiája**
- 10. 20 – 30 tipikus magyar tanya, falu, kisváros elmúlt három évtizede**

Köszönöm a figyelmet!

